

Nejčastější dohledová zjištění v oblasti opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu (AML/CFT)

Česká národní banka zajišťuje kontrolu plnění povinností stanovených zákonem č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, v platném znění u povinných osob, vůči nimž vykonává dohled. Cílem uvedených opatření je zabránit zneužívání finančního systému k legalizaci výnosů z trestné činnosti a k financování terorismu a vytvořit podmínky pro odhalování takového jednání.

Právní předpisy

- » zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů
- » zákon č. 69/2006 Sb., o provádění mezinárodních sankcí, ve znění pozdějších předpisů
- » vyhláška č. 67/2018 Sb., o některých požadavcích na systém vnitřních zásad, postupů a kontrolních opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu

Zjištění z cílených kontrol povinných osob v oblasti boje proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu a doporučení pro předcházení nejčastějším pochybením:

» Poznej svého klienta:

Jedním z faktorů, na který je při provádění cílených kontrol povinných osob v oblasti boje proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu kladen značný důraz, je zjišťování, zda povinná osoba získala při sjednávání a uzavírání obchodního vztahu dostatek informací potřebných pro průběžné sledování obchodního vztahu – tzv. zásada „poznej svého klienta“. Tyto informace jsou nezbytné pro ověřování, zda uskutečňované obchodní kroky klienta jsou v souladu s tím, co povinná osoba o klientovi a jeho podnikatelském a rizikovém profilu zjistila. Povinná osoba musí mít nastaveny takové systémy kontroly, aby dokázala včas odhalit nesoulad profilu klienta se skutečnými obchodními kroky klienta.

Obvyklé pochybení povinných osob rovněž spočívá v nedostatečně často prováděné kontrole, zda klient není osobou, na kterou se vztahují mezinárodní sankce dle zákona č. 69/2006 Sb., o provádění mezinárodních sankcí, ve znění pozdějších předpisů. V případě, že si povinná osoba není v jakémkoli okamžiku své činnosti jista, že osoba klienta není uvedena v mezinárodních sankčních seznamech, vystavuje se riziku nedodržení povinností stanovených zákonem č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „AML zákon“) a vyhláškou č. 67/2018 Sb., o některých požadavcích na systém vnitřních zásad, postupů a kontrolních opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu (dále jen „vyhláška“).

» Politicky exponovaná osoba:

Oblastí prevence legalizace výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, v níž jsou spatřována častá pochybení, je oblast kontroly klienta. Konkrétně v případě politicky exponovaných osob (dále jen „PEP“) ve smyslu § 4 odst. 5 AML zákona se předpokládá specifický postup vůči takovému klientovi (např. § 15 AML zákona). Pokud se jedná o povinné osoby, které podléhají dohledu České národní banky, je dalším relevantním předpisem upravujícím postup vůči PEP vyhláška, která upravuje mj. řízení rizik a pravidla přijatelnosti klienta ve vztahu k opatřením proti praní špinavých peněz a financování terorismu. Konkrétně se pak jedná o § 9 odst. 3 písm. c) vyhlášky, kdy je povinná osoba při vzniku obchodního vztahu s klientem, jakož i v jeho průběhu, povinna věnovat zvýšenou pozornost obchodům politicky exponovaných osob.

Pokud povinná osoba zjišťuje, zda je klient PEP prostřednictvím čestného prohlášení klienta, doporučujeme v rámci tohoto čestného prohlášení blíže specifikovat pojem PEP ve smyslu AML zákona. Kontrolní pracovníci se často setkávají se situací, kdy klient nemá jasnou představu o pojmových znacích PEP tak, jak je stanoví současné znění AML zákona. Je vhodné například klienty upozornit, že za PEP jsou považovány také osoby blízké k PEP a další osoby uvedené v § 4 odst. 5 AML zákona.

V této souvislosti je třeba upozornit na nepřesnosti při výkladu PEP, které byly též detekovány v případě zaměstnanců povinné osoby, kteří se při výkonu své pracovní činnosti mohou setkat s podezřelými obchody. Doporučujeme tedy výklad definice PEP zařadit do povinného pravidelného proškolení zaměstnanců a dalších osob dle § 23 AML zákona.

Dále doporučujeme zavázat klienta, který na počátku obchodního vztahu prohlásí, že není PEP, aby v případě, že naplní pojmové znaky PEP v průběhu obchodního vztahu, tuto skutečnost povinné osobě neprodleně ohlásil.

» Školení zaměstnanců:

V případě proškolení zaměstnanců a dalších osob, které se při výkonu své činnosti mohou setkat s podezřelými obchody ve smyslu § 23 AML zákona, je povinná osoba v případě nových zaměstnanců povinna zajistit jejich proškolení ještě před zařazením na jejich pracovní místa. Proškolení nových zaměstnanců má značný význam zejména s ohledem na skutečnost, že detekování podezřelých obchodů je do určité míry závislé na správném vyhodnocení zachycených znaků podezřelých obchodů ze strany pracovníků povinné osoby.

Dle § 23 odst. 4 AML zákona vede povinná osoba evidenci o účasti a obsahu školení nejméně po dobu 5 let od jejich konání. Kontrolní pracovníci se setkávají se situacemi, kdy povinná osoba sice provádí pravidelné proškolení stávajících zaměstnanců a dalších osob, které se na jejím předmětu činnosti podílejí na základě jiné než pracovní smlouvy a kteří/které se mohou setkat s podezřelými obchody, a to v zákonem předvídaném rozsahu a periodicitě a o provedeném školení a jeho obsahu je řádně pořízen zápis, avšak v případě nových zaměstnanců o provedeném proškolení žádný takový záznam evidován není.

Tím se povinná osoba může vystavit riziku, že při kontrole proškolení nových zaměstnanců, nebo osob, které pro povinnou osobu pracují na základě jiné než pracovní smlouvy a kteří/keré se při výkonu své pracovní činnosti mohou setkat s podezřelými obchody, kontrolnímu orgánu nedoloží, že tyto osoby byly před zařazením na takovéto pracovní místo řádně proškoleny.

V návaznosti na shora uvedené považujeme za vhodné věnovat školení shora uvedených osob před zařazením na jejich pracovní místa náležitou pozornost a dokumenty svědčící o provedeném školení, v souladu s ustanovením § 23 odst. 4 AML zákona, řádně uchovávat. Pro úplnost je třeba uvést, že též v případě členů statutárního a dozorčího orgánu povinné osoby, kteří se při výkonu své činnosti mohou setkat s podezřelými obchody, jakož i pracovníků interního auditu, je nezbytné, aby povinná osoba zajistila jejich proškolení v souladu s § 23 odst. 1 a 2 AML zákona. V případě výboru odborníků, jakožto orgánu investiční společnosti, která obhospodařuje speciální fond nemovitostí, je třeba uvést, že u členů tohoto orgánu se nejedná o osoby, které spadají do kategorie povinně proškolených osob dle AML zákona a investiční společnost tedy není povinna jejich školení zajišťovat.

» **Zpětná rekonstruovatelnost:**

V návaznosti na provedené kontroly u povinných osob je třeba dále upozornit na problém uchování informací a zpětné rekonstruovatelnosti úkonů provedených v souladu s požadavky AML právních předpisů.

V případě uchování údajů ve smyslu § 16 AML zákona je pochybením, když povinná osoba nedoloží údaj o tom, kdo a kdy provedl identifikaci klienta dle § 7 a násl. AML zákona. Skutečnost, že jsou identifikační údaje klienta uvedeny přímo na prvotním smluvním dokumentu podepsaném povinnou osobou a klientem, nezbavují povinnou osobu povinnosti poté doložit kdo, kdy a z jakých dokladů identifikaci skutečně provedl. Totéž platí i v případě aktualizace údajů klienta v průběhu obchodního vztahu. U prvotní identifikace přichází v úvahu např. forma identifikační doložky, která může být součástí smluvní dokumentace na počátku obchodního vztahu s klientem.

Dále se kontrolní pracovníci setkávají s absencí dokumentace svědčící o provedeném proškolení všech dotčených zaměstnanců ve smyslu § 23 AML zákona, zejména pak pokud se jedná o proškolení nových zaměstnanců, kteří se mohou při výkonu své pracovní činnosti setkat s podezřelými obchody.

Tedy veškeré schvalovací a rozhodovací procesy a kontrolní činnosti v rámci systému vnitřních zásad, postupů a kontrolních opatření, včetně souvisejících odpovědností, pravomocí a podkladů musí být povinná osoba, podléhající dohledu ČNB, schopna vždy zpětně doložit.

» **Klient:**

V případě obchodu či obchodního vztahu povinné osoby s klienty je třeba upozornit, že povinnosti vyplývající z AML zákona dopadají na jakýkoliv obchod či obchodní vztah, do něhož povinná osoba vstupuje a zároveň který souvisí s jejím předmětem podnikání, nebo jí

poskytovanými službami. Tedy například v případě investiční společnosti nebo samosprávného investičního fondu se ustanovení AML zákona budou vztahovat na všechny obchody/obchodní vztahy v oblasti kolektivního investování, tedy nejen v případě klientů – investorů/akcionářů/podílníků.., ale též v případě klientů v rámci obchodních vztahů – např. u nemovitostního fondu je třeba provést identifikaci a kontrolu klienta v rozsahu požadovaném AML zákonem (typicky osoba, která kupuje nemovitost z majetku fondu).

» **Častá pochybení při identifikaci klienta:**

V rámci provádění identifikace klienta dle § 7 a násl. AML zákona je třeba upozornit, že úředně ověřený podpis klienta (např. na prvotním smluvním dokumentu) nelze považovat za identifikaci provedenou notářem či krajským nebo obecním úřadem ve smyslu § 10 AML zákona a jako takový tedy nesplňuje AML zákonem požadovaný rozsah identifikace. K provedení identifikace podle § 10 AML zákona je třeba současného splnění uvedených podmínek (vážné důvody, které brání provedení identifikace povinnou osobou, žádost klienta či povinné osoby, zápis formou veřejné listiny). Dále k povinnosti identifikace klienta uvádíme, že povinná osoba může využít zjednodušené identifikace a kontroly klienta podle §13 AML zákona nebo výjimky z povinnosti identifikace a kontroly klienta dle § 13a AML zákona, případně využít institutu převzetí identifikace klienta dle § 11 AML, vždy však za podmínek v zákoně stanovených. V ostatních případech zůstává povinnost provést identifikaci klienta v rozsahu daném § 5, § 7 a § 8 AML zákona zachována.

» **Klientská složka:**

K předcházení možného porušení AML zákona lze doporučit vést klientské složky, kde budou uchovány veškeré dokumenty, které u každého klienta povinné osoby dokládají splněné povinnosti ve smyslu AML zákona. Jedná se např. o identifikační doložku (údaje o tom kdo, kdy a z jakých dokladů provedl první identifikaci klienta včetně kopie dokladů předložených k identifikaci, příp. dokumenty odůvodňující výjimku z identifikace a kontroly klienta, plné moci atd.), údaje a doklady o obchodech spojených s povinností identifikace, doklady svědčící o provedené kontrole klienta (informace o účelu a zamýšlené povaze obchodu, zjišťování skutečného majitele klienta – právnické osoby, pokud toto není zřejmé z obchodního rejstříku, přezkum zdrojů peněžních prostředků, dále informace nezbytné pro průběžnou kontrolu klienta, ověřování možného zápisu klienta na EU sankčních seznamech, ověřování statutu PEP atd.) apod. Údaje lze vést v elektronické i papírové podobě, vždy je však povinná osoba povinna veškeré informace a doklady ve smyslu AML zákona na vyžádání kontrolnímu orgánu doložit.

» **Hodnocení České republiky výborem Rady Evropy MONEYVAL**

V roce 1997 byl založen Committee of Experts on the Evaluation of Anti-Money Laundering Measures and the Financing of Terrorism (MONEYVAL). Na svém zasedání dne 13. 10. 2010 přijal Výbor ministrů rezoluci CM/Res(2010)12 o statutu MONEYVAL, na jejímž základě se MONEYVAL stal od 1. 1. 2011 nezávislým kontrolním orgánem v rámci Rady Evropy, který je odpovědný přímo Výboru ministrů. MONEYVAL provádí hodnocení úrovně

systemů boje proti praní špinavých peněz a financování terorismu zavedených v jednotlivých členských státech a jejich souladu s příslušnými mezinárodními standardy.

Na 57. plenárním zasedání výboru MONEYVAL, které se uskutečnilo ve dnech 4. – 7. 12. 2018, byla projednána a přijata zpráva Mutual Evaluation Report (MER), shrnující závěry 5. kola hodnocení České republiky výborem MONEYVAL. Konečné znění MER (externí odkaz) bylo dne 11. 2. 2019 zveřejněno na webových stránkách výboru MONEYVAL.